

ANTÍGONA

4. Qüestionari de lectura

• Tipus de societat que es presenta

– Recull informació sobre la ciutat de Tebes i explica com podia ser el seu funcionament.

Tebes, ciutat grega situada al nord del món Citeró. Va ser una de les ciutats més cèlebres dins la mitologia i la llegenda. També fou la ciutat més important de Beòcia, i des d'aproximadament el 519 aC. en endavant, la gran rival d'Atenes.

La societat es componia d'homes lliures i d'esclaus, els quals treballaven sota el domini dels primers.

– Quines classes socials apareixen a l'obra?

Els seus personatges principals són els membres de la família reial –Antígona, Creont, Ismene, Hèmon–, apareixent també el Corifeu

– Expressa algunes de les preocupacions que es dedueixen dels seus diàlegs.

Els espantava la mort, però confiaven en què hi hauria una vida després d'aquesta. Temien haver de pagar els seus crims un cop abandonessin el món superior.

L'amor fraternal era un motiu d'admiració,

– Observa la presència dels déus en l'obra: menciona'ls i fixa't en la importància que tenen com a rerafons

Els déus què apareixen són:

– Zeus. Senyor de l'Olimp, déu del llampec.

– Ares. Déu de la guerra

– Nike, la Victòria.

– Baccos, o Dionís. Déu de l'embriaguesa i la luxúria

– Gea, la Terra. Deessa primordial què personifica la vida

– Dike. Deessa de la justícia

– Hades. Déu dels Inferns i de la mort

– Les Fúries. Deesses de la venjança què ataquen aquells què han transgredit les lleis divines i han comès crims imperdonables.

– el Son (Hipnos). Es tractava d'un dels dos déus de la mort. Eren Thanatos –encarregat d'arrossegar l'ànima dels morts al Hades– i el mateix Hipnos, què adormia per sempre els seus cossos.

- Muses. Nou nimfes què es van convertir en protectores i generadores de les arts. Són Calíope (poesia èpica), Clío (història), Euterpe (poesia lírica), Melpómene (tragèdia), Terpsícore (música i dansa), Erato (poesia amorosa), Polímnia (poesia sagrada), Urania (astronomia) i Talía (comèdia).
- les Parques. Deesses relacionades amb la mort. Al néixer les persones, els assignaven el seu destí, la duració de la seva vida, i tallaven el fil d'aquesta quan els arribava l'hora.
- la Fortuna. Deessa de l'atzar i la bona sort.
- el Destí
- Pal·las Atena. Deessa de la saviesa i l'estratègia militar
- Què és l'Hades? Busca informació sobre la idea de la mort a Grècia i els seus ritus funeraris

el móns subterrani sol ser anomenat Hades. Estava dividit en 2 regions; l'Èreb, on els morts entren quan moren, i el Tàrtar, la regió més profunda, on s'havien tancat als titans. Era un lloc fosc i funest, habitat per formes i ombres incorpòries i custodiat per Cèrber, el gos de tres caps i cua de drac. Sinistres rius separaven el món subterrani del superior, i l'ancià barquer Caront conduïa a les ànimes dels morts a través d'aquestes aigües. En alguna part, enmig de la foscos del món inferior, es trobava situat el palau d'Hades, el senyor del regne dels morts. Era representat com un lloc de moltes portes, fosc i tenebrós, ple d'espectres, situat al mig de camps ombrius i d'un paisatge esfereïdor.

Després del Èreb, hi havia dues parts més: el Tàrtar pròpiament dit, on els malvats eren castigats per tota l'eternitat, i els Camps Elisis, on els justs vivien en pau i felicitat per sempre.

El cos era enterrat després d'haver sigut rentat i vestit. A continuació, es posava una moneda sota la llengua del difunt, per tal què quan es trobés davant del barquer Caront, pogués pagar-li el cost del trajecte entre el llac Estigi i l'Hades.

• Antígona o el valor d'una dona

- Quina edat té Antígona?

Tot i què en cap moment de l'obra es digui quina edat té Antígona, es pot suposar què no deixa de ser una adolescent, propera a la vintena.

- Quins trets la defineixen per oposició als altres?

Destaca el seu valor, el mateix valor què la va impulsar a acompanyar Èdip en el seu pelegrinatge quan, cec després d'haver-se tret els ulls, abandonà Tebes i s'abocà als camins. La noia mostra una estima i un amor cap a la seva família i els seus, què es demostra quan decideix enterrar son germà mort tot i la llei què ho prohibeix, però què també es mostra quan decideix acceptar la sentència del seu oncle Creont, sense escapar i resignant-se al seu destí.

- Quin sentiment la mou a enterrar el seu germà?

El dolor què li provoca pensar què un dels seus germans pot vagar eternament per l'Hades sense arribar a creuar el llac en la barca de Caront. Per Antígona cap dels dos germans ha actuat impunement. Tots dos han alçat les seves armes contra l'altre, i ambdós han mort la seva pròpia sang. Així doncs, tots dos són mereixedors de ser enterrats dignament i què, un cop al regne de Persefone, siguin jutjats pels déus. Antígona defensa què les lleis dels homes –és a dir, la llei imposada per Creont– no pot oposar-se a la llei divina, i què

ambdós germans mereixen l'oportunitat d'obtenir la salvació de mans dels seus jutges infernals.

– Per què ens commou el seu valor?

Sens dubte, el motiu què més ens impulsa a commoure'ns per ella, és el fet què s'enfronta sola contra aquell que ostenta el poder. Antígona lluita per una justícia més vasta què la que Creont pot impartir. No es tracta de castigar un robatori, sinó d'imposar una pena eterna per un dels seus germans. I la princesa no pot permetre què això passi.

Ella sent por cap a la mort, i no desitja abandonar aquest món. D'altra banda, el seu amor per Hèmon és immens, i la pena què li provoca la possibilitat de perdre'l en morir és enorme. Però tot i això, tot i patir pel què li pot passar, decideix arriscar-se i enterrar el seu germà tal i com es mereix. Aquest abandonament de les seves pors per enfrontar-se amb el què el cor li dicta què ha de fer, és el principal motiu pel qual l'admirem i apreciem.

– Creus què actua de manera racional? Apareix en cap altre personatge una actitud tan obcecada?

No; racionalment, Antígona potser hauria d'haver provat de convèncer el seu oncle Creont. Potser hauria aconseguit, ajudada per Hèmon i la seva germana Ismene, què el vell rei reconsiderés l'edicte i hauria pogut enterrar el germà. Però la noia pateix tant davant la possibilitat què Polinices resti a l'espera de poder creuar el llac Estigi durant 100 anys, què s'arrisca a enterrar-lo ella mateixa en secret, passant per alt la possibilitat de dialogar amb Creont. Aquesta fogositat i passió per ajudar son germà demostra què Antígona actua moguda pels sentiments, deixant de banda la raó.

– Quin valor dóna a l'amor?

Per ella, procedent d'una família devastada pel fat d'un destí tan cruel, l'únic què li resta en el món són els seus germans i la seva família. Deixar el seu germà sense enterrar és per Antígona una traïció què no es podria perdonar mai, i abans de viure una vida amb la càrrega de l'abandonament de l'ànima de Polinices, prefereix complir amb el què considera el seu deure com a germana i per la gran estima què sent per ell.

– Busca frases que prefigurin el paper que tindrà en la fatalitat.

Durant la primera escena, mentre parla amb la seva germana Ismene, Antígona està acceptant el destí què li espera. Recorda les desgràcies què han assetjat a la seva família durant tota la seva existència, i això ens aventura què, de nou, el fat arrossegarà als fills d'Èdip al infortuni.

• L'oposició entre Creont i Antígona

– Què esgrimeix Creont per dir que actua amb justesa?

Creont es defensa dient què Antígona ha actuat empena per l'orgull de la joventut. Alhora, també la desacredita pel fet què la noia no deixa de ser una dona, i pels grecs –malauradament, encara és així arreu del món–, les dones no tenen prou seny per ficar-se en els afers importants de la ciutat. Així doncs, Antígona es converteix en algú indigne per Creont, i saltant el fet què siguin família, decideix esborrar la seva influència nefasta.

Creont al·lega també què és raó de més castigar Antígona sent com és la seva neboda, ja què si dins la seva família ell no es fa respectar, ningú ho farà mai. Creont creu què per ser vell, és savi. I tot i què la vellesa proporciona sens dubte experiència, no tots els ancians són savis. El món canvia contínuament, i les persones què el visqueren ahir, no entenen com funciona el món avui. Per això, joves i ancians s'han d'escoltar els uns als altres. Ja què si potser el jovent no té gaire traça a l'hora de governar, poden ajudar a aquells més grans què

podrien fer-ho encara millor si renoven la seva manera de veure el món.

Creont també esgrimeix què sent com és el governant de la ciutat, ningú té dret ni ha de dir-li com governar.

– Quan entra en conflicte amb les seves pròpies ordres?

En el moment en què apareix Tirèsies, el profeta cec. Fins aleshores Creont havia obeït i confiat en les ordres què l'ancià havia formulat. Gràcies a la seva ajuda, havia governat amb justesa la ciutat de Tebes, i havia portat felicitat. Però quan pel seu orgull decideix no escoltar el què Tirèsies diu, el profeta s'enfada i després d'haver-li revelat les desgràcies què comportaran les accions del rei, marxa. Creont queda tan esfereït del què el cec li revela, què decideix recapacitar i perdonar a Antígona. Però ja és massa tard.

– Quins trets l'oposen a la noia?

Creont fou valent i sagaç com la seva neboda, però temps ha des de la seva joventut, i ha canviat molt. Tot i què el què més desitja és governar rectament la ciutat de Tebes, les seves accions el porten a una contradicció en què no escolta el què el poble li demana i es converteix en un tirà temut.

– Com és castigat per la seva gosadia?

A causa dels crims què comet, perd la seva dona i el seu fill. Ambdós es suïciden, primer Hèmon al veure com Antígona jau morta dins la seva tomba, i després Eurídice, quan li comuniquen què el seu fill i la noia són morts. Així, Creont s'adona de què la seva justícia no pot sobrepassar la dels déus.

I, com a segon càstig, menys punyent però dolorós igualment, és la pèrdua de credibilitat i estima davant la ciutat què tant aprecià.

• **Ismene i Hèmon**

– Descriu la relació que tenen amb Antígona.

Ismene és la germana d'Antígona, i com ella, és filla del seu mig germà Èdip i de la seva mig àvia Iocasta. Ismene estima molt la seva família, però a causa de tot el patiment què han passat té por a sofrir més, i no s'atreveix a demostrar quina és la seva voluntat. Tem ésser castigada si trenca la llei de Creont, i

Hèmon és el cosí i promès d'Antígona. Els dos estan molt enamorats, i la seva relació és molt forta. Al contrari què Creont, les seves idees són més àmplies i tolerants què les del seu pare, i demostra, a pesar de la seva joventut, una saviesa enorme. Per ell, Antígona és la seva persona més preuada, i per defensar-la no dubtaria en transgredir també la llei, tal com ho féu la seva promesa.

– Quina actitud prenen davant la seva irrevocable decisió?

Ismene l'accepta, no per no estimar la seva germana, sinó perquè té massa por a ésser també condemnada. Tot i què a l'últim instant demana a Antígona què l'acusí a ella també davant d'Creont, per no deixar la seva germana sola davant tan cruel infortuni, Antígona li diu què mai l'acusarà d'alguna cosa què no hagi comès, i què si decideix mentir davant el rei, ella la rebutjarà i farà patir els dies què li quedin. Ismene accepta la decisió de la seva germana, perquè entén què les dues són molt diferents; Antígona no dubtà a transgredir la llei per ajudar al què fou son germà, però Ismene no desitjava patir més, cansada de tota la desgràcia què la seva família havia sofert, i decideix no embolicar-se en tal acció.

D'altra banda, Hèmon acudeix al seu pare només saber la condemna què cau sobre Antígona. Amb les seves paraules, assenyades i clares, convenç al rei per què perdoni la noia. A més, li obre els ulls davant el fet què

tota Tebes hauria fet el mateix què va fer Antígona si no haguessin tingut tanta por. Hèmon aconsegueix què Creont recapaciti i perdoni Antígona, però quan va a buscar-la per treure-la de la tomba on ha estat soterrada, se la troba penjada i morta. Sense poder suportar tot aquest dolor, sense poder suportar la seva pèrdua, ell també es travessa el cos amb una espasa, per tal de poder ser amb la seva estimada.

El jove no ajuda Antígona només per amor, sinó perquè ell mateix comparteix les idees què porten a la noia a transgredir la llei i enterrar son germà. Per Hèmon, les lleis dels déus prevalen per sobre de la justícia humana, i com a tal superioritat, s'ha de deixar en mans dels déus la sentència sobre les accions què els germans d'Antígona cometeren al matar-se.

– Quina funció fan dins la tragèdia?

Ismene representa el poble de Tebes. Ella estimava els seus germans per igual, i hauria desitjat –igual què tota la ciutat– enterrar-los amb tots els honors, deixant què els seus cossos reposessin en pau. Però la por què sent davant la condemna què Creont imposa a tot aquell què transgredeixi la llei és massa gran per no complir la llei, tot i pensar què és injusta i cruel.

Hèmon representa la saviesa què Antígona posseeix, la gran saviesa què els governants haurien de tenir i prodigar. Hèmon és molt jove, però tot i la seva joventut, veu més enllà del què Creont –encegat pel seu deure com a rei– podrà veure mai. Hèmon és, juntament amb Antígona, l'heroi idealitzat.

– Compara la saviesa del jove Hèmon davant la intolerància del vell Creont.

Segurament, la causa perquè Hèmon posseeixi tanta saviesa és què ha renovat els seus coneixements del món. Creont s'ha quedat encallat en la seva època, encallat en una família desgraciada, sense possibilitat de combatre el destí fatal. Hèmon porta l'esperança, la renaixença. Si ell i Antígona haguessin sobreviscut, el futur de Tebes amb ells governant hauria sigut esplendorós.

Com passa sempre dins les tragèdies gregues, quan es prova d'evitar el fat, les accions què es cometen per evitar-lo acaben cometent-lo. Igual què li ocorregué a Èdip, igual què li ocorregué al seu pare, igual què li ocorregué a Iocasta, cap humà pot evitar el seu destí provant d'esquivar-lo. I Creont prova, endebades,

e) Interpretació de l'obra

– La causa que porta Antígona a actuar de la manera que ho fa prové d'un conflicte social greu. Quin?

El caràcter dels protagonistes, les decisions què prenen i les seves conseqüències, tot i ser doloroses, d'aquests dictats de la voluntat personal.

– L'obra és també un conflicte generacional. Classifica segons això els personatges i digues quins valors prenen partit. Explica quin grup sobreviu i amb quines càrregues.

El conflicte generacional es troba entre Creont i entre Hèmon i Antígona.

Creont és conservador i pagat de si mateix. Creu què per governar el què ha de fer és escoltar-se només a ell, sense donar l'oportunitat al poble d'expressar els seus desigs. Però si fa això, tan sols demostra orgull i arrogància, sense una veritable saviesa de rerafons.

– L'obra representa un conflicte universal: quin?

La transgressió de les lleis en nom d'una causa major. Moltes vegades, les lleis què s'apliquen resulten massa severes o fins i tot cruels. I aquest conflicte es presentarà sempre, ja què

– Pots explicar casos en què unes lleis massa estrictes porten a conflictes catastròfics?

Durant les dictadures, sovint es creen lleis cruels què provoquen la mort i el patiment de centenars de persones. Però també es poden trobar casos dins les democràcies més arraigades. És així, per exemple, a l'hora de condemnar l'avortament o l'eutanàsia. Majoritàriament, les lleis què es queden anclades en el passat, provoquen a llarg (o curt) termini molt de dolor en la població.

– Fes una recerca d'altres personatges femenins que s'enfrontin al poder i observa'n la similitud de plantejaments: dones joves amb valentia lluiten soles contra la llei o el poder i s'enfronten a la mort.

Temblor, Rosa Montero. La jove Agua Fría s'enfronta a una societat regida per la religió, en la qual busca la veritat d'un món desolat i medieval.

El mundo de Sofía, Jostein Gaarder. Sofia és una adolescent què comença a rebre cartes d'un desconegut què la introdueix, sense saber com, dins el món de la filosofia, i és l'inici d'una recerca per trobar resposta a preguntes què inquieten la humanitat des dels inicis del temps.

La casa de los espíritus, Isabel Allende. Dins aquesta novel·la trobem a Clara com a heroïna.

– El mite d'Antígona ha estat reelaborat per autors del segle XX: *Antígona* de J. Cocteau el 1922, *Antígona* d'Anouilh, o la de Salvador Espriu. Busca'n informació.

La literatura occidental ha nascut a partir del què els nostres avantpassats grecs escrigueren i tractaren, ja què gran part dels conflictes universals dels què parlaven encara són vigents i aplicables, a pesar dels segles què han transcorregut.

A causa del relegament del paper de la dona dins les societats de tot el món al llarg de la història, les poques heroïnes què trobem dins la literatura no arriben a guanyar completament el seu fat; la majoria aconsegueix, en efecte, dur a terme allò pel què ha nascut, però en el camí d'aquest compliment, han de sacrificar moltes coses, la seva vida inclosa, i sent sovint el què perden.

El tema és molt recurrent. Els autors idealitzen una dona, a la què comparen sovint amb un home, és a dir, als seus ulls, milloren la dona atribuint-li virtuts què tan sols els homes poden assolir, com pot ser la raó i la intel·ligència. Aquestes heroïnes són sovint una farsa, ja què el paper què fan és el d'una dona què ha tingut la sort de néixer amb qualitats masculines, i què gràcies a això sobresurten entre les altres. Però alhora representen una amenaça ja que, quan s'adonen de la seva virtut, les dones proven d'ocupar llocs què pertanyen als homes, i per això el seu destí és acabar morint. La moral?, doncs es podria resumir en pobra papallona de colors, què va voler volar massa alt. Les teves ales eren fortes, però no prou per poder fer-te un lloc entre nosaltres.

– Compara el personatge amb altres heroïnes de la història de la literatura partint del quadre següent:

Personatge	Obra i autor	Conflicte	Trets fonamentals
Antígona	Antígona, Sòfocles	Incompliment de la llei per provar d'enterrar el seu germà mort	La noia és una princesa avançada al seu temps. Antígona ha tingut la oportunitat d'educar-se, i ha patit amb la seva família penes terribles. És molt madura tot i ser tan jove, i és molt sàvia gràcies a tota l'experiència què té.
Mariana Pineda	Mariana Pineda, F. García Lorca	Lluita per complir amb el què ella considera què és la	Heroïna espanyola de causa liberal i constitucional, què fou acusada de pertànyer a conspiracions contra el govern. Tot i què li

		justícia, per aconseguir una societat millor.	oferiren el perdó si denunciava als seus companys, ella es negà i va ser condemnada a mort. Fou assassinada per mitjà del garrot.
Joana d'Arc	L'alondra, J. Anouilh	La jove Joana afirma escoltar la veu de Déu i què el seu destí es salvar la nació francesa, en un món governat per homes, en el què una dona com ella, no té veu ni dret a vot.	Joana d'Arc actua tal i com ho faria un home, és un exemple vivent què tot allò què un home pot fer, una dona també por aconseguir. És el model ideal de igualtat entre home i dona, ja què posseeix per igual intel·ligència i força, no poden retreure-li què li manca algun tret per poder igualar-se al home. Per això, suposa una amenaça dins aquest món, regit per i pels homes, en un món en què la dona no és més què una propietat què ha d'aprendre a estar callada i satisfer els desigs de l'home.
Cassandra	Casandra, Christa Wolf		

– El fet que la protagonista ens commogui tant, es deu a algun tret específic?

La característica què més ressalta és el seu immens valor i amor cap als seus. Antígona és profundament fidel a les persones què estima, i no dubta en arriscar-ho tot, fins la vida, per ajudar-les i garantir la seva felicitat.

• Activitats de síntesi

Fes un comentari d'un dels temes què et proposem:

El destí inexorable

Contínuament trobem en la literatura la idea de un destí contra el qual ningú pot lluitar ni rebel·lar-se. La mitologia i la religió també té aquest tòpic molt present dins la seva essència.

Però tot i què el destí ens envolta des de la nostra infància –en forma de contes i llegendes– fins la nostra mort –què busquem en la religió i la fe–, pràcticament ningú afirmaria creure en ell.

A pesar de la senzillesa què comporta acceptar-lo, trobem diversos tipus de persones:

- les què resten indiferents davant el destí. No en reconeixen l'existència ni afirmen què és una mentida, sinó què viuen la seva vida sense preguntar-se si la viuen perquè és tal i com ells volen, o si la vida és així perquè ja estava imposat
- les què el neguen, i afirmen què són elles mateixes les què porten les regnes de la seva existència, sense reparar en el destí més què quan les coses no els funcionen, i aleshores el busquen per culpar-lo de la seva mala sort
- les què l'accepten resignades, sense lluitar per guanyar-lo i sotmetre'l als seus propis designis

d) i les què accepten la seva existència, però no consenten què una cosa tan vaga com és el concepte de fat pugui governar la seva vida i existència. Aquestes persones són els herois de sempre. Persones què saben què els espera, quin és el seu final, però què volen lluitar per canviar-lo. Varia molt la seva sort; de vegades aconsegueixen sortir-se amb el seu propòsit i fer seu el destí per sempre més. Però la major part de les vegades, perden tot sota la crueltat del infortuni, sent vençuts i sobrepassats per el destí.

El destí és, potser, el què ens fa néixer d'una determinada manera. Potser és aquest qui ens fa ser com som. Qui escull la nostra família, la nostra personalitat... però un cop som dins aquest món, ja no té govern sobre nostre. Som lliures per actuar i lluitar pel què volem aconseguir. El nostre esforç i valor per enfrontar-nos a qualsevol impediment i entrebanc què ens depari la vida és la mateixa força què els herois mitològics tenien quan lluitaven contra aquell què, segons es deia, estava destinat a matar-lo, i acabaven vencent.

Potser ara ja no trobarem dracs, ni hidres. Ni tan sols dimonis d'estar per casa. Però els conflictes què ens presenta l'època moderna són apassionants. Ara ja no es lluita contra monstres i éssers superiors; ara hem de lluitar amb la resta d'humans, i, sobretot, amb nosaltres mateixos. Hem de lluitar per combatre les nostres pors, per acabar amb el dolor què ens causa el què ens rodeja. Hem de lluitar per portar a terme els nostres propis somnis –no els què un destí ens diu què hem de tenir-. És aquesta lluita la què comença ara, i és la més important de totes.

Ara què ja no necessitem un destí què ens obligui a realitzar una tasca, som capaços de fer-ho si és realment el què volem fer.

Com que l'exercici estava destinat a fer-se en grup, i jo ho estic fent sola, he pensat què si prenia un altre tema, amb referència a la lectura, també valdria.